

Waar toe zijn wij op aarde?

Bij de presentatie van: Frederik van Dalen, Marijke Synhaeve en Elsemieke Hoet, *Pionieren in participatieland*, Berenschot/NGB, Utrecht 2017. 29 maart 2017.

Margo Trappenburg

Waar toe zijn wij op aarde? Mijn oudere katholiek opgevoede collega's weten nog waar die vraag eigenlijk vandaan komt. Ze komt uit de schoolcatechismus die tot halverwege de jaren zestig werd gebruikt op katholieke basisscholen. Het antwoord luidde: *Wij zijn op aarde om God te dienen en daardoor hier en in het hiernamaals gelukkig te zijn.*

Tegenwoordig kennen wij de vraag vooral van heidagen, waarin bestuurders van organisaties zich gaan beraden op hun *mission statement*. Dat ze niet alleen willen weten of ze 'de dingen die ze doen goed doen', maar ook de vraag op tafel leggen 'of ze wel de goede dingen doen'. Dat kan heel gevaarlijk zijn. Het kan leiden tot woningcorporaties die winst willen maken met derivaten, of een schip aanschaffen om dit uit te baten als hotel, restaurant en conferentiezaal. Thuiszorgorganisaties die miljoenen investeren in tv kanalen en beeldtelefoons. MBO-bestuurders die zich moeten beraden op nieuwbouw voor hun studenten en dan besluiten niet te kiezen voor 'een standaardoplossing', maar voor 'huisvesting als middel voor identiteit en stimulering van onderwijsvernieuwing' tegen drie maal zo hoge kosten.

Uit het mooie boek van Van Dalen, Synhaeve en Hoet dat hier vandaag gepresenteerd wordt, leren we dat gemeentebestuurders tegenwoordig ook worstelen met de vraag waar toe zij op aarde zijn. De ultramoderne opvatting luidt dat gemeentebestuurders vooral ruimte moeten bieden aan burgers en burgerinitiatieven en dat zowel bestuurders als ambtenaren moeten leren 'op hun handen te zitten en niet in de weg te lopen'. Burgers, zo luidt de ultramoderne visie, doen het namelijk allemaal liever zelf.

Het aardige van dit boek is dat je helemaal niet hoeft mee te gaan met deze opvatting. De auteurs citeren een jaarbericht van de VNG waarin staat hoeveel burgers eigenlijk meedoen aan burgerinitiatieven. 81% van de Nederlanders heeft dat nog nooit gedaan. "Van de wethouders en gemeenteraadsleden denkt ruim 70% dat burgers graag participeren in lokale besluitvorming. Maar slechts 33% van de inwoners wil dat ook."

Voor het ministerie van BZK deden mijn collega's en ik onderzoek naar de wensen van al die **niet-participerende** burgers. Een deel van onze respondenten was opmerkelijk positief over het gemeentebestuur en vond het helemaal geen goed idee om zeggenschap te verplaatsen naar medeburgers.¹ Een paar citaten:

“Niet iedereen is geknipt om dat werk te doen”

“Ik heb geen verstand van politieke zaken. Zij wel, denk ik”

Deze respondenten vonden ook niet dat de gemeente meer zou moeten vragen aan bewoners.

“De gemeente vraagt genoeg aan bewoners. Ik heb het druk. Ik wil niet dat ze meer gaan vragen. Zoals ze nu vragen is goed genoeg.”

“Er zit ook een soort van professionaliteit in de gemeenteraad. Ik ga ook niet elke dag aan iedereen vragen: ‘hoe vind je dat ik het doe?’”

Andere respondenten waren minder positief over hun gemeentebestuur, maar ook zij vonden het geen goed idee om de zaak over te laten aan hun medeburgers.

“Dat komt de besluitvorming niet ten goede. Want iedereen heeft een eigen mening. De raad moet zelf zoveel inzicht hebben dat ze een besluit nemen die genoeg achterban heeft. Moeten geen foute beslissingen nemen waar ze op afgerekend kunnen worden. Als je de deuren langsgaat komt het zeker niet goed.”

Deze burgers zien veel problemen als voorzieningen zoals buurthuizen helemaal worden overgelaten aan burgers. Het gaat dan waarschijnlijk niet goed, en bovendien, “De gemeente moet gewoon zijn werk doen”, zoals een van onze respondenten het verwoordde.

We vroegen respondenten of het een goed idee zou zijn als de gemeente bewoners zou helpen door allerlei voorschriften over bijvoorbeeld geluidsoverlast of brandveiligheid te schrappen,

Respondent Mick zei kernachtig:

“Ik denk dat het echt een zootje wordt zodra je iedereen zijn eigen gang laat gaan. Als je dan een buurt hebt waar jongeren en ouderen naast elkaar wonen, gaan alle jongeren overlast veroorzaken en hebben die ouderen er niks over te zeggen, dan wordt het echt chaos. Echt ruzie door de hele buurt. Dat gaat geheid verkeerd, ook al zou het voor mij heel *chill* zijn. [...] De gemeente moet er absoluut toezicht op houden anders gaat het helemaal verkeerd.”

Er wordt weinig geluisterd naar deze niet-participerende burgers die vinden dat de overheid gewoon zijn werk moet doen. In veel gemeenten probeert men dit type burgers te verleiden alsnog zelf de handen uit de mouwen te steken door bijvoorbeeld te stoppen met het legen van vuilnisbakken. De burger mag dan de vuilnisophaal zelf ter hand nemen en als hij dat ten einde raad inderdaad doet constateert het gemeentebestuur dat er ‘een onafwendbare trend van onderop is en dat burgers genoeg hebben van de standaard gemeentereiniging.’

Waar toe is een gemeentebestuur op aarde? Met behulp van dit mooie boekje en met hulp van de antwoorden van onze niet-participerende respondenten denk ik dat het antwoord op deze vraag bestaat uit drie delen.

1 Bestuurders zijn er ten eerste om de boel bij te houden. Publieke organisaties realiseren een grote hoeveelheid alledaagse wonderen: er komt water uit de kraan, het riool functioneert, overtollig regenwater kan worden afgevoerd, er zijn fietspaden, trottoirs, en verkeerslichten. Er is een inspectie die ervoor zorgt dat onze huizen niet verzakken of instorten. Als onze moeder dement wordt is er dagbesteding. Er rijden ambulances als we een hartaanval krijgen. Er zijn scholen voor onze kinderen. Alledaagse wonderen.

2 Bestuurders zijn er ten tweede om knopen door te hakken. In de woorden van burgemeester Koelewijn van Kampen, die regelmatig geciteerd wordt in het boek en een heleboel wijze dingen zegt:

“Bij sommige vraagstukken is het verstandig om als college zelf te besluiten, al weet je dat dit gemopper oplevert. In onze gemeente moest er een plek komen voor vuilcontainers. Niemand wil natuurlijk een vuilcontainer voor de deur, dus dan is het niet handig om die beslissing aan inwoners over te laten. Laat mensen soms ook gewoon mopperen.”

3 En ten slotte hebben we bestuurders om politieke keuzes te maken en die ook als zodanig te presenteren. Als een gemeente besluit om het plaatselijke groen te laten bijhouden door buurtbewoners, omdat dit de sociale cohesie in de buurt bevordert en goed is voor de gezondheid van buurtbewoners, dan is dit een politieke keuze, die ten koste gaat van – bijvoorbeeld – de gemeentelijke tuinman, of de werknemers van de sociale werkplaats die het groen daarvoor mochten bijhouden (opnieuw een voorbeeld van burgemeester Koelewijn). Als de gemeente besluit om dementerende burgers nóg langer thuis te laten wonen en te laten verzorgen door hun buurvrouw en hun volwassen kinderen, dan is dat een keuze met pittige consequenties voor die familieleden en burens en met gevolgen voor thuiszorgmedewerksters en ziekenverzorgenden in het verpleeghuis. In de woorden van een van onze respondenten:

“Ik zie het zelf met mijn moeder. We moeten allemaal werken om geld te verdienen waardoor je niet elke keer naar Ede kan rijden om mijn moeder te verzorgen. Dat gaat niet. Ik moet mijn geld hebben. Ik kan niet tegen mijn werk zeggen: ik kom niet want ik moet mijn moeder verzorgen, dan zegt mijn werk ‘doei’. Dan moet ik uiteindelijk toch een uitkering gaan uitvragen. Dus uiteindelijk komt het weer terug.”

U mag van mij als gemeentebestuur kiezen voor een participatiesamenleving (ik ben er niet voor, maar ik zit niet in het gemeentebestuur), maar u moet die participatiesamenleving niet presenteren als een onafwendbare ontwikkeling van onderop, die u faciliteert of waar u proactief op inspeelt. Weeg af, besluit en bespreek ook de nadelen van uw beslissing. Ik wil niet zeggen: daarvoor bent u op aarde, maar daarvoor hebben we u wel gekozen en benoemd.

¹ Jante Schmidt en Margo Trappenburg. Het zou zomaar een zootje kunnen worden. Een Q-methodologisch onderzoek naar de ideeën van non- participanten over de relatie tussen representatieve en participatieve democratie op lokaal niveau, *Res Publica*, 2017, 1, pp. 35-60; zie ook: Evelien Tonkens, Margo Trappenburg, Menno Hurenkamp en Jante Schmidt. *Montessori-democratie. Spanningen tussen burgerparticipatie en de lokale politiek*. Amsterdam University Press, Amsterdam 2015